

Teoretické a praktické špecifiká využívania špeciálnych výsluchových miestností

Anotácia: Predmetný príspevok je zameraný na špeciálne výsluchové miestnosti v kontexte ich využívania príslušníkmi Policajného zboru pri výsluchoch obetí, pričom v texte sú prezentované vybrané výsledky medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“, realizovanej v gescii Katedry kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Autorka zároveň súvzťažne poukazuje na národný projekt „Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť“.

Kľúčové slová: obeť kriminality, výsluch, špeciálna výsluchová miestnosť, viktimológia, kriminológia, Zákon o obetiach trestných činov, Policajný zbor.

1. Úvod

Cieľom príspevku je poukázať na výsledky vybraných otázok výskumu (medzinárodná vedecko-výskumná úloha „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ a jej čiastková úloha č. 1 *Aplikácia zákona o obetiach trestných činov do viktimologickej praxe*¹) v súvislosti s realizovaným národným projektom zameraným na špeciálne výsluchové miestnosti (Národný projekt *Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov*).² Potreba venovania pozornosti obetiam kriminality (aj s akcentom na detské a obzvlášť zraniteľné obeť) predstavuje účel textu.

V zmysle Zákona o obetiach trestných činov (Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej aj „ZOTČ“) je obeťou fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková škoda alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody. Za obeť sa okrem priamej obeť považujú aj pozostalí³ v prípade, ak bola priamej obeť trestným činom spôsobená smrť. Ak je takýchto osôb viac, považuje sa za obeť každá z nich.⁴

Obzvlášť zraniteľné obeť Zákon o obetiach trestných činov taxatívne vymenováva v ustanovení § 2 ods. 1 písm. c):

- dieťa – dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
- osoba staršia ako 75 rokov,
- osoba so zdravotným postihnutím,
- obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného

¹ MEDZINÁRODNÁ VEDECKO-VÝSKUMNÁ ÚLOHA – *Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe* (realizovaná v rokoch 2021-2024 – VÝSK. 255, Evidované v knižnici Akadémie Policajného zboru v Bratislave).

² Kód projektu: SK 2017 ISF SC5/NC4/A1/P1. Dostupný na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

³ Ide o taxatívne vymenované kategórie osôb – príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť.

⁴ ZÁHORA, J. *Zákon o obetiach trestných činov, Komentár*, s. 57 a nasl.

organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia,

- obeť trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
- obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhotnej viktimizácie⁵ zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatel'ovi alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.⁶

V jadre príspevku je snahou autorky prepojiť teoretické a praktické informácie a poznatky vyplývajúce z výskumu realizovaného v rámci medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy *Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe* (ďalej aj „MVVÚ“ alebo „VVÚ“) a národného projektu *Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov* (ďalej aj „NP“).

2. Špeciálne výsluchové miestnosti optikou národného projektu a medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy

2.1 Bazálne náležitosti čiastkovej vedecko-výskumnej úlohy a národného projektu

Za špecifikum predmetného viktimologického výskumu (MVVÚ) je možné považovať fakt, že respondentmi boli vybraní príslušníci Policajného zboru (ďalej aj „policajt/policajti“). Oslovenými boli policajti, ktorí pri výkone služby prichádzajú do kontaktu s obeťami kriminality najčastejšie. Respondenti zodpovedali dotazník vlastnej konštrukcie, ktorého otázky boli zamerané napríklad na ich názor ohľadom implementácie Zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe, hodnotenie situácie súvisiacej s materiálno-technickým vybavením pri výsluchoch obeť kriminality či dostupnosti špeciálnych výsluchových miestností alebo spoluprácu so psychológom pri výsluchoch obeť kriminality.

Skúmanie v rámci čiastkovej VVÚ č. 1 **Applikácia zákona o obetiach trestných činov do viktimologickej praxe** bolo realizované využitím dostupných a relevantných vedeckých metód a techník. Prioritne využitou technikou bol dotazník vlastnej konštrukcie. Návratnosť dotazníka bola vysoká a tento zodpovedalo 439 respondentov zo všetkých 8 krajov Slovenskej republiky.

Respondentmi boli príslušníci Policajného zboru (ďalej aj „PZ“) konkrétne služobne zaradení ako – vyšetrovatelia okresných riaditeľstiev Policajného zboru, vyšetrovatelia krajských riaditeľstiev Policajného zboru a starší referenti poverení príslušníci zaradení v rámci obvodných oddelení Policajného zboru – skrátené vyšetrovanie.

Najpočetnejšími kategóriami zodpovedajúcimi predmetný dotazník boli vyšetrovatelia okresných riaditeľstiev PZ (cca 46 %) a starší referenti poverení príslušníci zaradení v rámci obvodných oddelení PZ – skrátené vyšetrovanie (cca 45 %).

Z hľadiska pohlavia zodpovedalo dotazník viac mužov ako žien. Respondentov – mužov bolo 268 (t. j. 61 %) a respondentiek – žien bolo 171 (t. j. 39 %).

Odslužené obdobie respondentov, príslušníkov PZ, bolo heterogénne, pričom sa pohybovalo v rozmedzí od 4 mesiacov až po 361 mesiacov (30 rokov a 1 mesiac).

Fyzický vek respondentov bol tiež rôznorodý. Príslušníci PZ mali možnosť označiť, do ktorej z nasledovných vekových kategórií patria: 21 - 30 rokov, 31 - 40 rokov, 41 - 50 rokov, 51 - 60 rokov, 61 - 65 rokov. Najzastúpanejšou kategóriou (približne polovica) boli

⁵ Na druhotnú a opakovanú viktimizáciu je pozornosť zameraná v ďalšom texte príspevku.

⁶ ZOTČ.

respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, takmer 31 % bola zastúpená veková kategória od 41 do 50 rokov.⁷

Národný projekt **Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov** bol pilotným. Tento bol spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre vnútornú bezpečnosť, jeho prijímateľom bol Úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru a partnerom Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Špecifický cieľ projektu bol definovaný nasledovne: Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti a národný cieľ bol vytýčený ako: Trestná činnosť – podpora obetiam.

V projekte boli vytýčené dva hlavné ciele, a to: 1. Vytvorenie priestoru pre obeť trestných činov s osobitnou potrebou ochrany pred ďalším poškodzovaním obeť počas trestného konania; 2. Zvýšenie odbornej spôsobilosti príslušníkov Policajného zboru v oblasti vyšetrovania. Hlavnými aktivitami projektu boli: **zriadenie špeciálnych výsluchových miestností** (vrátane realizácie stavebných úprav týchto miestností, ako aj zariadenia ich interiéru a technického vybavenia) a odborná príprava príslušníkov Policajného zboru (zahŕňajúc tvorbu metodiky odbornej prípravy a osobitného poučenia, vrátane realizácie spomenutej prípravy).

Cieľovými skupinami projektu boli príslušníci Policajného zboru a detské a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov v rámci celého územia Slovenskej republiky. Vytýčeným obdobím realizácie projektu bol 1. február 2018 – 31. december 2021 a suma finančného grantu predstavovala 670 000 €.

Autorka cituje tzv. *Zhrnutie pilotného projektu – „Projekt prispeje k zníženiu rizika sekundárnej viktimizácie⁸ obetí trestných činov v trestnom konaní prostredníctvom vytvorenia priestorov prispôsobených na výsluch detí a ďalších obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov a zabezpečením špecializovanej odbornej prípravy pre policajtov, ktorí v praxi vypočúvajú deti a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov. Zároveň tým vznikne aj nástroj na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a sexuálnemu zneužívaniu.“⁹*

2.2 Východisková situácia národného projektu v korelácii vybraných otázok výskumu

Realizácii predmetného národného projektu predchádzala analýza situácie, vyplývajúcej z ktorej bolo možné konštatovať, že v čase pred jeho začiatkom vyplývajúcej zo štatistík boli v Slovenskej republike na deťoch spáchané tisíce trestných činov. Ku kategórii obzvlášť zraniteľných obetí nebolo zároveň možné sa štatisticky vyjadriť vzhľadom na fakt, že tento pojem a kategorizácia obetí trestných činov bola definovaná v Zákone č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov (s účinnosťou od 1.1.2018).

V Slovenskej republike je oficiálnym štatistickým zdrojom informácií o evidovaných počtoch obetí Evidenčno-štatistický systém kriminality¹⁰ (prevádzkovaný Prezidiom

⁷ Čiastková VVÚ č. 1 „Aplikácia zákona o obetiach trestných činov do viktimologickej praxe“.

⁸ Sekundárny = druhotný.

V zmysle ust. § 2 ods. 1 písm. f) *druhotnou viktimizáciou* je ujma, ktorá obeť vznikla v dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov.

Zákon o obetiach trestných činov definuje aj opakovanú viktimizáciu.

V zmysle ust. § 2 ods. 1 písm. g) *ZOTČ opakovanou viktimizáciou* je ujma, ktorá obeť vznikla v dôsledku pokračujúceho konania páchatela, ktoré spočíva v pôsobení na obeť vyhrázaním, zastrášaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, pomstnením sa alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú integritu obeť alebo psychickú integritu obeť.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹ AKADEMIA PZ.SK. [online]. [cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete:

<<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

¹⁰ Ďalej aj „EŠSK“.

Policajného zboru). V súvislosti s vyššie uvedeným sú v ňom evidované obeť do 18 rokov, samostatne ženy a muži, pričom autorka sa rozhodla poukázať na stav ostatného decénia. Štandardné štatistické výstupy (vyplývajúce zo spomenutého EŠSK) neevidujú samostatne kategóriu obzvlášť zraniteľných obetí.

Tabuľka 1 Evidovaný počet obetí – žien a mužov do 18 rokov

rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
žena do 18 r.	840	763	796	790	761	709	631	600	660	640
muž do 18 r.	527	519	565	509	519	473	429	374	382	432
spolu	1 367	1 282	1 361	1 299	1 280	1 182	1 060	974	1 042	1 072

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR.

Popis východiskovej situácie projektu neopomína fakt, že ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov a ak ide o trestný čin spáchaný voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejme z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže byť ovplyvnená alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, výsluch sa vykoná tak, aby osoba mladšia ako 18 rokov mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne.

Ďalší výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v prípravnom konaní môže vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu a v osobitných prípadoch so súhlasom opatrovníka. Ak je ako svedok v trestnom konaní vypočúvaná osoba, ktorá je obzvlášť zraniteľnou obeťou podľa osobitného zákona, treba vykonať výsluch ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. Výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu.

V celkovom kontexte príspevku chce autorka čitateľovi priblížiť aj situáciu s realizáciou „opakovaných výsluchov“. Pričom, v rámci VVÚ sme sa príslušníkov PZ pýtali aj na fakt, či už realizovali výsluch tej istej osoby (obete trestného činu) na záznamový prostriedok aj opakovane („Realizovali ste už výsluchy tej istej osoby (obete trestného činu) na záznamový prostriedok aj opakovane (po začatí trestného stíhania, následne znovu po vznesení obvinenia)?“). Aj keď odpoveď zahŕňala všetky obeť (bez ohľadu napríklad na detské alebo obzvlášť zraniteľné obeť), môže výsledok vyznieť alarmujúco – vyše 47 % opýtaných realizovalo aj opakovane výsluch obeť trestného činu na záznamový prostriedok. Zároveň, vyplývajúc z výskumu, tzv. „výsluch na kameru“, t. j. výsluch zaznamenaný prostriedkami zvukovo-obrazovej techniky, už realizovala väčšina opýtaných – takmer 92 % („Realizovali ste už tzv. ‘výsluch na kameru’, t. j. výsluch zaznamenaný prostriedkami obrazovo-zvukovej techniky?“). Výsledky výskumu poukázali aj na fakt, že policajti sú častokrát konfrontovaní situáciou, že osoba nie je ochotná alebo odmietne vypovedať na kameru – vyše 56 % opýtaných príslušníkov PZ sa u obeť s uvedeným stretlo („Stretli ste sa už s prípadom, že by obeť nebola ochotná/odmietla vypovedať na kameru?“).

Národný projekt žiaľ pomenoval aj fakt, že útvary Policajného zboru nemajú k dispozícii pre výsluchy detských obeť a obeť s osobitnou potrebou špeciálne výsluchové miestnosti s dostatočným technickým a materiálnym vybavením v požadovanej kvalite. Výsluchy prebiehajú zväčša v bežnej pracovnej miestnosti príslušníka Policajného zboru, vybavenej kancelárskym nábytkom a počítačom s tlačiarňou. Výsluch vykonáva vyšetrovateľ a poverený príslušník, v niektorých prípadoch za prítomnosti všetkých zúčastnených osôb (pedagóg, sociálny pracovník, psychológ, znalec, právny zástupca alebo obhajca, prokurátor). Zvukový a obrazový záznam výsluchu sa vytvárajú pomocou kamery umiestnenej na statíve.

Vyšetovatelia a poverení príslušníci, ktorí vypočúvajú detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov, nemajú špecializovanú odbornú prípravu, prípadne osobitnú psychologickú prípravu, aby vedeli identifikovať osobitné potreby obeť a pracovať s nimi.

Podľa Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obeť trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, mali členské štáty Európskej únie do 16. novembra 2015 okrem iného zaistiť:

- aby sa výsluch obeť s osobitnou potrebou uskutočnil v priestoroch určených alebo prispôbených na tento účel,
- aby sa zamedzilo vizuálnemu kontaktu medzi obeťou a páchatelom, a to aj počas vykonávania dôkazov prostredníctvom vhodných prostriedkov vrátane komunikačných technológií,
- aby sa počas vyšetovania trestného činu mohli zhotovovať zvukovo-obrazové záznamy všetkých výsluchov detskej obeť a aby tieto záznamy výsluchov bolo možné použiť ako dôkaz v trestnom konaní,
- aby osoby, ktoré prídu do kontaktu s obeťami, ako sú príslušníci Policajného zboru, absolvovali všeobecnú a špecializovanú odbornú prípravu na úrovni, ktorá zodpovedá miere ich kontaktu s obeťami, s cieľom zvýšiť ich vedomosť o potrebách obeť a umožniť im zaobchádzať s obeťami nestranne, s rešpektom a profesionálne.¹¹

2.3 Špeciálna výsluchová miestnosť

Národný projekt deklaroval, že špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov sú určené najmä pre výsluchy detí, ktoré sa stali obeťami alebo svedkami závažnej trestnej činnosti. Špeciálna výsluchová miestnosť (ďalej aj „ŠVM“) sa zásadným spôsobom odlišuje od bežnej „policajnej kancelárie“. Dôležité je zabezpečiť, aby prostredie („policajné oddelenie“)¹², v ktorom je takýto úkon realizovaný, bolo zbavené akýchkoľvek rušivých vplyvov – dokážu negatívne ovplyvniť priebeh výsluchu a proces vytvárania svedeckej výpovede.

Zámerom je širšie využitie takýchto špecifických miestností, a to napríklad na vykonanie procesného úkonu rekognície. Zároveň majú slúžiť k výsluchom a na podporu ďalších obzvlášť zraniteľných obeť, kam patria osoby telesne a duševne postihnuté, obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, obeť trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, obeť trestných činov spáchaných v rámci domáceho násillia a iné obeť, pri ktorých je v konkrétnom prípade zvýšené nebezpečenstvo sekundárnej viktimizácie, (vzhľadom na ich vek, pohlavie, rasu, národnosť, sexuálnu orientáciu, náboženské vyznanie, zdravotný stav, rozumovú vyspelosť, schopnosť vyjadrovať sa, životnú situáciu alebo s ohľadom na vzťah k

¹¹ AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete:

<<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>; Ministerstvo vnútra SR; MEDZINÁRODNÁ VEDECKO-VÝSKUMNÁ ÚLOHA – „Implementácia zákona o obeťiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“; BOHRNOVÁ, M. *Právne postavenie Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí*, s. 34 a nasl.

¹² Vyšetovateľ častokrát realizuje výsluch aj priamo na mieste činu – svedkovia alebo obeť tu môžu krátko po spáchaní trestného činu zotrvať. V zmysle súslednosti úkonov je vhodné vypočuť ich zvyčajne čo najskôr. Pamäťové stopy sú umocňované prítomnosťou miesta, kde k trestnému činu došlo. Je však potrebné poukázať na špecifickú prežívania svedka po návrate na miesto činu – môže pociťovať úzkosť, ktorá bola prítomná v čase, keď trestný čin vnímal. Podľa Pastuchovej Neumannovej najväčším problémom výsluchu realizovaného na mieste činu je existencia extrémne rušivých vplyvov, ktoré môžu výrazne narušať kvalitu svedeckej výpovede. Výsluch maloletého svedka sa neodporúča realizovať na mieste činu, najmä ak ide o trestný čin sexuálneho zneužívania alebo týrania blízkej a zverenej osoby – môže dôjsť k oživeniu traumatických spomienok, čím je dieťa sekundárne traumatizované.

páchateľovi trestného činu alebo závislosti na ňom). Je možné hovoriť aj o vytvorení podmienok na prevenciu sekundárnej viktimizácie obete (prípadne svedka).¹³

Fundamentálnym dôvodom vybudovania špeciálnych výsluchových miestností bolo a je ďalej nepoškodzovať dieťa a obzvlášť zraniteľnú obeť alebo svedka závažnej trestnej činnosti – a zmierniť tak možnosť vzniku sekundárnej viktimizácie. Uvedené okrem iného zodpovedá aj požiadavkám vyplývajúcim zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV.

Realizácia výsluchu v takejto osobitej miestnosti pomáha nadviazať kontakt osoby vedúcej samotný výsluch s dieťaťom alebo obzvlášť zraniteľnou obeťou na inej úrovni. Zmienené bude mať nepochybne pozitívny vplyv na kvalitu a množstvo získaných dôkazov a tým aj na kvalitu dokazovania a trestného konania.¹⁴

Jedna z nosných a zásadných myšlienok predmetného národného projektu znela: „Špeciálna výsluchová miestnosť má chrániť dieťa a obzvlášť zraniteľné obeť pred neprijemnými zážitkami spôsobenými štandardným prostredím policajných útvarov“.

Slovami tvorcov a realizátorov projektu – „tento 'nový' prístup bude mať vplyv na kvalitu vyšetrovania, keďže je predpokladom, že výsluchy obetí budú 'šetrnejšie' a poskytnú kvalitnejší priestor pre získavanie dôkazov formou takto realizovaných výsluchov“.¹⁵

Výsluchová miestnosť je zariadená tak, aby pôsobila príjemným dojmom. Nachádzajú sa v nej tri kamery a tri mikrofóny a jej prioritným významom je to, že pri výsluchu dieťa prichádza do kontaktu iba s vyšetrovateľom. Nahrávanie kvalitného záznamu je súčasťou výsluchov realizovaných v ŠVM – tento sa má dať využiť v ďalšom konaní orgánov činných v trestnom konaní. Zároveň, špecifickým a dôležitým prvkom ŠVM sú tzv. demonštračné (anatomické) bábky – detailne znázorňujúce anatomické časti ľudského tela. Bábky demonštrujú mamu, otca, dcéru, syna, starú mamu a starého otca. Vyšetrovateľ ich v prípade potreby využije. Môže ísť o situáciu, keď extrémne traumatizovaná osoba nevie negatívny zážitok slovne opísať, ale je schopná na bábkach znázorniť, čo sa jej stalo a dialo. Alebo môže ísť o osobu so zdravotným postihnutím, obeť s nedostatočne osvojeným slovenským jazykom či osobu so zníženou komunikačnou schopnosťou.¹⁶

V rámci výskumu boli respondenti dotazovaní otázkou, či majú vedomosť o tom, že sú vytvorené špeciálne výsluchové miestnosti („Máte vedomosť o tom, že sú vytvorené špeciálne výsluchové miestnosti (napr. na výsluchy obetí)?“). Veľmi pozitívne znie, že až 82,5 % opýtaných policajtov takúto vedomosť má.

¹³ AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>; PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. In: MYDLÍKOVÁ, E., P.PATYI, A. PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, D. VARGOVÁ a E: NICOLUSSI, E., 2019. *A zrodilo sa zlo*, s. 90.

¹⁴ AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

¹⁵ AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

¹⁶ K špeciálnej výsluchovej miestnosti prislúcha aj vedľajšia miestnosť – tzv. „technická“. Realizujú sa v nej aj vzdelávacie aktivity. PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A. In: MYDLÍKOVÁ, E., P.PATYI, A. PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, D. VARGOVÁ a E: NICOLUSSI. *A zrodilo sa zlo*, s. 91.

Tabuľka 2 Vedomosť policajta o existencii ŠVM

vedomosť o existencii ŠVM	frekvencia	%
áno	362	82,5
nie	62	14,1
iné	14	3,2
chýbajúca odpoveď	1	0,2
spolu	439	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe výsledkov MVVÚ „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe.“

Respondenti boli dotazovaní aj otázkou „Využili ste niekedy špeciálnu výsluchovú miestnosť? Ak áno, popíšte jej vybavenie.“

Podľa výsledkov výskumu, vyše 90 % dotazovaných policajtov pri výkone svojej činnosti doposiaľ ŠVM nevyužilo. Predpokladom výskumníkov je, že reálnym dôvodom nevyužitia takejto miestnosti bolo nenaplnenie fundamentálneho dôvodu vybudovania a využívania ŠVM, uvedeného vyššie.

Tabuľka 3 Využitie ŠVM policajtom

využitie ŠVM	frekvencia	%
áno	7	1,6
nie	399	90,9
iné	33	7,5
spolu	439	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe výsledkov MVVÚ „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

Vzhľadom na nízke percento využitia takejto miestnosti sa policajti k jej vybaveniu vyjadrili v minimálnej miere. Najfrekvencovanejšou odpoveďou bolo – „standard - hračky, kamera, stôl, stolička“, odpovedalo tak šestnásť opýtaných.¹⁷

Výskumníkov zaujímalo aj to, či dotazovaní policajti vedia, kde sa nachádza najbližšia (ich útvaru) výsluchová miestnosť – „Máte vedomosť, kde sa nachádza najbližšia výsluchová miestnosť?“. Autorka pozitívne vníma, že vyše 56 % opýtaných takúto vedomosť má.

Tabuľka 4 Vedomosť policajta kde sa nachádza najbližšia ŠVM

vedomosť kde sa nachádza najbližšia ŠVM	frekvencia	%
áno	248	56,5
nie	144	32,8
neviem	33	7,5
iné	14	3,2
spolu	439	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe výsledkov MVVÚ „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

¹⁷ „Využili ste niekedy špeciálnu výsluchovú miestnosť? Ak áno, popíšte jej vybavenie v odpovedi 'iné'“.

Poslednou otázkou dotazníka týkajúcej sa špeciálnych výsluchových miestností bola otázka: „Mali ste problém pri zabezpečovaní špeciálnej výsluchovej miestnosti? (z pohľadu časovej vyťaženia, nízkeho počtu týchto miestností, vzdialenosti od Vášho útvaru, atď.)“.

Tabuľka 5 Možnosť zabezpečenia ŠVM policajtom

problém pri zabezpečovaní ŠVM	frekvencia	%
áno	42	9,6
nie	72	16,4
doposiaľ som ju nevyužil/-la	305	69,5
iné	20	4,5
spolu	439	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe výsledkov MVVÚ „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

V súvzťažnosti vyššie uvedených výsledkov vysoké percento dotazovaných odpovedalo, že doposiaľ ŠVM nevyužilo a zároveň vyše 16 % opýtaných problém so zabezpečením ŠVM nebadalo. V porovnaní s ostatnými odpoveďami policajti v minimálnom počte deklarovali, že pri zabezpečovaní ŠVM mali niektorý z pomenovaných problémov.¹⁸

2.4 Odborná príprava príslušníkov Policajného zboru k problematike špeciálnych výsluchových miestností

Nevyhnutným predpokladom úspešnej realizácie cieľov predmetného národného projektu je odborná a kvalitná príprava, ktorá zabezpečí, aby určený príslušník Policajného zboru vedel identifikovať potreby obete, vedel s ňou komunikovať pre potreby vyšetrovania a pristupoval k obeti s rešpektom, citlivo a profesionálne bez sekundárnej viktimizácie.

Špecializovaná odborná príprava v nadväznosti na vyššie uvedené je zameraná a určená prioritne pre vyšetrovateľov a poverených príslušníkov pôsobiacich v praxi, ktorí prichádzajú do osobného kontaktu s obeťami a osoby, ktoré by sa mohli v budúcnosti v rámci udržateľnosti podieľať na vzdelávaní policajtov.

V zmysle národného projektu má uvedená odborná príprava prebiehať v rámci Akadémie Policajného zboru v Bratislave, a to v účelne pripravených priestoroch.¹⁹

Téma pomoci obetiam trestných činov je pertraktovaná a dôležitou. Súvisiac s uvedeným je na mieste upriamiť pozornosť na fakt, že Akadémia Policajného zboru v Bratislave v tejto oblasti vzdeláva svojich študentov, ako aj frekventantov rôznych foriem vzdelávania – v rámci vybraných predmetov garantovaných napríklad katedrou kriminológie, spoločenských vied, vyšetrovania či kriminalistiky.²⁰

V rámci spomenutého výskumu medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy sme sa policajtov pýtali, či by prijali možnosť absolvovať vybranú formu vzdelávania k problematike implementácie zákona o obetiach kriminality do policajnej a viktimologickej praxe – („Prijali by ste možnosť absolvovať vybranú formu vzdelávania (napr. kurz) k predmetnej

¹⁸ MEDZINÁRODNÁ VEDECKO-VÝSKUMNÁ ÚLOHA – „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

¹⁹ AKADEMIA PZ.SK. [online]. [cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%20A1Ine%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

²⁰ PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A., In: MYDLÍKOVÁ, E., P: PATYI, A. PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, D. VARGOVÁ, a E. NICOLUSSI. *A zrodilo sa zlo*, s. 86 a nasl.

problematike?"). Autorka do textu príspevku zahŕňa výsledky predmetnej otázky z dôvodu opodstatnenosti disponovaním vedomosťami o právnej pomoci obetiam kriminality v kontexte fungovania a využívania špeciálnych vylučovacích miestností.

Vyplývajúc z výsledkov výskumu, takmer 52 % opýtaných policajtov má záujem absolvovať spomínané vzdelávanie. Jednoznačný nezáujem o takéto vzdelávanie má, žiaľ, až vyše 36 % dotazovaných – podľa názoru autorky ide o pomerne vysoké percento – s potrebou hľadania odpovede, prečo je tomu tak. Viac ako 11 % opýtaných neuviedlo jednoznačnú odpoveď, resp. nevedelo situáciu posúdiť.

Tabuľka 6 Možnosť absolvovať vzdelávanie k problematike implementácie zákona o obetiach kriminality do policajnej a viktimologickej praxe

možnosť vzdelávania	frekvencia	%
áno	228	51,9
nie	161	36,7
neviem posúdiť	50	11,4
spolu	439	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe výsledkov MVVÚ „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

Doplňujúcou informáciou súvisiacou s implementáciou zákona o obetiach do policajnej a viktimologickej praxe a vyplývajúcou z predmetného výskumu je, že podľa dotazovaných policajtov – ZOTČ nie je (resp. skôr nie je) v plnej miere implementovateľný do policajnej a viktimologickej praxe – pričom takto odpovedalo (odpovede „nie“ a „skôr nie“) vyše 60 % opýtaných. Necelých 30 % policajtov si myslí, že zákon implementovateľný je (a zvolili odpovede „áno“ a „skôr áno“). Zvyšní dotazovaní príslušníci PZ situáciu posúdiť nevedeli – „*Je podľa Vášho názoru možné implementovať Zákon o obetiach trestných činov do policajnej praxe v plnom rozsahu?*“. Okrem toho rovnako vyplývajúc z výsledkov výskumu príslušníci PZ vyjadrili aj pomerne kritický názor na prínos ZOTČ pre policajnú prax („*Je podľa Vášho názoru Zákon o obetiach trestných činov prínosným pre policajnú prax?*“), kde iba takmer 39 % opýtaných jednoznačný prínos deklarovalo, t. j. odpovedalo „áno“, resp. „skôr áno“.²¹

2.5 Predpokladaný stav po ukončení realizácie národného projektu

V závere textu projektu sa uvádza, že po ukončení jeho realizácie má byť v Slovenskej republike vybudovaných pätnásť ŠVM – rozmiestnených v rámci celého územia republiky, z toho jedna v priestoroch Akadémie Policajného zboru v Bratislave.

Týmto má byť zabezpečené právo obetí s osobitnou potrebou ochrany počas trestného konania, aby sa výsluch uskutočnil v priestoroch určených alebo prispôbených na tento účel. Deklarované je vyhotovovanie zvukovo-obrazového záznamu všetkých výsluchov (následne využívaných ako dôkaz v trestnom konaní).

Aktuálne je v Slovenskej republike zriadených celkom 25 špeciálnych vylučovacích miestností. Tieto sú lokalizované v týchto mestách – Bratislava (dve ŠVM, pričom miestnosť zriadená v priestoroch Akadémie Policajného zboru v Bratislave, slúžiaca pre výkon od roku 2019, pomáha aj pri vzdelávaní policajtov), Malacky, Trnava, Senica, Nitra, Nové Zámky, Bánovce nad Bebravou, Dolný Kubín, Banská Bystrica, Lučenec, Košice, Michalovce,

²¹ MEDZINÁRODNÁ VEDECKO-VÝSKUMNÁ ÚLOHA – „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

Prešov, Poprad.²² V roku 2024 bola sieť ŠVM určených na výsluch obetí násilia na ženách, domáceho násilia a ďalších obzvlášť zraniteľných obetí rozšírená o ďalších 8, a to v týchto mestách – Topoľčany, Čadca, Martin, Považská Bystrica, Žiar nad Hronom, Galanta, Stropkov, Spišská Nová Ves.²³

Osoby prítomné pri výsluchu (napríklad pedagóg, sociálny pracovník, psychológ, znalec, právny zástupca alebo obhajca či prokurátor) by mali výsluch pozorovať sprostredkované z inej miestnosti. Tým vzniknú technické opatrenia na zabránenie vizuálneho a osobného kontaktu medzi obeťou a páchatelom, respektíve ostatnými účastníkmi trestného konania počas procesných úkonov.

Predpokladaným záverom pilotného projektu bolo odborné vyškolenie minimálne 350 vyšetrovateľov PZ a poverených príslušníkov PZ vykonávajúcich výsluchy detí a ďalších obzvlášť zraniteľných obetí TČ – predpokladom čoho je zníženie rizika sekundárnej viktimizácie obetí v trestnom konaní.

Deklarovaným predsavzatím projektu bolo do roku 2021 a najmä do budúcnosti v rámci udržateľnosti projektu dosiahnuť, aby v rámci vytypovaných útvarov PZ (okresné a krajské riaditeľstvá PZ) boli na účely praxe k dispozícii minimálne dvaja vyškolení policajti na pozícii vyšetrovateľa PZ alebo povereného príslušníka PZ. Uvedené naznačuje snahu o zavedenie dlhodobého systému odborného vzdelávania ďalších vyšetrovateľov PZ a poverených príslušníkov PZ, ktorí by mali vykonávať v praxi aj výsluchy detí a ďalších obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov. Záverom textu projektu bola konštatácia, že Akadémia Policajného zboru v Bratislave počas jeho realizácie zabezpečí, aby sa realizoval kurz – aj po skončení samotného projektu. Cieľom pilotného kurzu je zdokonalenie, prehĺbenie si teoretických vedomostí a získanie praktických zručností pri výsluchu detských obetí a obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov v prostredí špeciálnych výsluchových miestností.²⁴

3. Záver

Osoba potenciálne aj reálne poškodená kriminalitou by mala byť logicky v centre pozornosti nielen zákonodarcom a tvorcom trestnej politiky, ale aj orgánov vymáhania práva či výskumníkov. Vďaka vzniku viktimológie ako samostatného vedného odboru a presadzovaniu práv obetí a princípov restoratívnej justície sa situácia v tomto smere začala zlepšovať. Zvýšený záujem o problematiku obetí sa odrazil aj v zakotvení špecifických práv v medzinárodných právnych dokumentoch aj vo vnútroštátnej legislatíve, ako aj v zavádzaní opatrení špecificky zameraných na pomoc osobám poškodeným trestnou činnosťou. Odrazom tohto trendu bolo v Slovenskej republike prijatie Zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v Českej republike prijatie zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů), ako deklaruje M. Roubalová.²⁵

²² Uvedené ŠMV boli zriadené v roku 2023, s výnimkou ŠVM v priestoroch A PZ v Bratislave (ako je aj v texte uvedené).

²³ Okrem uvedených ŠVM boli zriadené aj ďalšie dve – určené na výsluch obetí obchodovania s ľuďmi (Humenné a Bratislava).

²⁴ AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%C3%A1lne%20v%C3%BDsluchov%C3%A9%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>; PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A., In MYDLÍKOVÁ, E., PATYI, P., PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, A., VARGOVÁ, D., NICOLUSSI, L., 2019. *A zrodilo sa zlo*, s. 91; Odbor kriminálnej polície Prezídia PZ.

²⁵ ROUBALOVÁ, M. *Co ze statistik (ne)vime o obětech kriminality*, s. 1 – 11. [online].[cit. 30.08.2024]. Dostupné na internete: < <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/co-ze-statistik-ne-vime-o-obetech-kriminality>>.

Je možné súhlasiť s názorom autorov príspevku Teórie kriminálno-polícijného poznania v systéme bezpečnostných vied, že v Slovenskej republike si príslušníci PZ uvedomujú, že pocit a potreba bezpečnosti je základnou spoločenskou potrebou. Rešpektujú, že bez adekvátneho riešenia bezpečnosti nie je možná reálna ekonomická prosperita, zvyšovanie a skvalitňovanie životného štandardu obyvateľov, rozvoj ich slobodných aktivít vo všetkých spoločenských sférach i ochrany ich dôstojnosti. Tieto skutočnosti výrazne ovplyvňujú samotnú orientáciu a prístup policajtov k plneniu úloh v duchu poslania „Pomáhať a chrániť“. V zásade uvádzajú, že dosahovanie úspechu na úseku kontroly kriminality je podmienené funkčnosťou systému policajného konania.²⁶

Autorky príspevku Názory príslušníkov Policajného zboru na implementáciu Zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe²⁷ v závere (aj keď iba z parciálnych výsledkov výskumu) naznačujú úvahy *de lege ferenda*. Autorka predmetného príspevku ich aj v tomto kontexte považuje za relevantné a zmienky hodné.

Nepretržitý vývoj spoločnosti a moderných technológií dnes so sebou prináša nielen pozitíva, ale aj negatíva – tieto ovplyvňujú každého z nás. Objavujú sa nové formy kriminality, ktorá je v súčinnosti s modernými technológiami čoraz sofistikovanejšia a je náročnejšie ju odhaliť a objasniť. V nadväznosti na uvedené nové formy trestnej činnosti, ale aj na skôr známe druhy trestnej činnosti, ktoré nie je možné žiadnym spôsobom úplne eliminovať, sa objavujú osoby – obeť trestných činov, ktorým bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené ich zákonom chránené práva alebo slobody. Vzhľadom na neustály vývoj a dynamiku rozširovania protiprávných konaní či premenu už existujúcich, pribúdanie nových trestných činov je nutné sústavné preškoľovanie osôb, ktoré práve s obeťami týchto činov prichádzajú do kontaktu pri výkone svojej práce.

Okrem prípadu, kedy sa obeť rozhodne neohlásiť spáchanie protiprávneho konania (napríklad zdôverí sa iba najbližším príbuzným, priateľom, učiteľovi, psychológovi či lekárovi) autorky majú za to, že osobami prvého kontaktu s obeťami trestných činov sú najmä príslušníci Policajného zboru, ktorí by teda mali ovládať spôsob komunikácie s týmito osobami či mať vedomosť o existencii inštitúcií, na ktoré by sa mohla obeť obrátiť so žiadosťou o pomoc. Je na mieste, aby policajt vedel adekvátne reagovať, poskytnúť pomoc, prípadne odkázať tieto osoby na ďalšie inštitúcie, ktoré sa v danej oblasti angažujú. Zároveň by policajt ako osoba prvého kontaktu mal mať vedomosť o vhodnom správaní sa k takýmto osobám tak, aby samotné obeť mali pocit, že je s nimi zaobchádzané s rešpektom a profesionálnym spôsobom. Aktualizovanie vedomostí a znalostí napomáha k lepšej orientácii nielen v časti poznania príslušných právnych predpisov, svojich kompetencií, spôsobov páchania trestnej činnosti, ale najmä efektívnejšej pomoci osobám ohrozeným alebo priamo postihnutým kriminalitou. Preškoľovanie v predmetnej oblasti je dôležité najmä z dôvodov kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien, ako aj časového vývoja či modernizácie spoločnosti.

Literatúra

AKADEMIA PZ.SK. [online].[cit. 09.09.2024]. Dostupné na internete:

<<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/OVVP/projekty/peci%20v%C3%BDsluchov%20miestnosti%20-%20projekt.pdf>>.

²⁶ LISOŇ, M. a P. DUBEŇ. *Teórie kriminálno-polícijného poznania v systéme bezpečnostných vied*, s. 1 a nasl.

²⁷ JURISOVÁ, M. a M. ŠLUCHOVÁ. Názory príslušníkov Policajného zboru na implementáciu zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe. In: *Policajná teória a prax*, č. 3, s. 1 – 14. [online]. 2022. [cit. 10.09.2024]. ISSN 1335-1370. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/archiv-3-2022>>.

- BOHRNOVÁ, Mária. Právne postavenie Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí. In: *Policajná teória a prax*, 2017, r. XXV, č. 3, s. 34 – 49. ISSN 1335-1370.
- JURISOVÁ, Michaela a Michaela ŠLUCHOVÁ. Názory príslušníkov Policajného zboru na implementáciu zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe. In: *Policajná teória a prax*. [online]. 2022, č. 3, s. 1 – 14. [cit. 10.09.2024]. ISSN 1335-137. Dostupné na internete: <<https://www.akademiapz.sk/archiv-3-2022>>.
- MEDZINÁRODNÁ VEDECKO-VÝSKUMNÁ ÚLOHA – „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255, Evidované v knižnici Akadémie Policajného zboru v Bratislave).
- Ministerstvo vnútra SR – Evidenčno-štatistický systém kriminality.
- MYDLÍKOVÁ, E., P. PATYI, P., A. PASTUCHOVÁ NEUMANNOVÁ, D. VARGOVÁ a Ľ. NICOLUSSI. *A zrodilo sa zlo*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS. ISBN 978-80-568-0194-9.
- Odbor kriminálnej polície Prezídia PZ (konzultácia).
- ROUBALOVÁ, Michaela. Co ze statistik (ne)víme o obětech kriminality. In: *Česká kriminologie*. [online]. 2021, č. 1 – 2, s. 1 – 11. [cit. 30.08.2024]. ISSN 2464-6210. Dostupné na internete: < <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/co-ze-statistik-ne-vime-o-obetech-kriminality>>.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV.*
- ŠALING, Samo, Mária IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ a Zuzana MANÍKOVÁ. *Velký slovník cudzích slov*. 5. vyd. Prešov: Vydavateľstvo SAMO. 2008. ISBN 978-80-89123-07-0.
- ZÁHORA, J. *Zákon o obetiach trestných činov, Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2018. ISBN 978-80-8168-850-8.
- Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

Keywords: victims of crime, interrogation, special interrogation room, victimology, criminology, Crime Victims Act, Police Force

Summary

The presented scientific work is focused on special interrogation rooms – as they are used by the members of the Police Force. The author analyses the results of research on victims (international research project No. 255 *Implementation of the Act on Victims of Crime into Police and Victimology Practice*) and national project *Special Interrogation Rooms for Child Victims and Other Particularly Vulnerable Victims of Crimes*.

mjr. JUDr. Michaela Jurisová, PhD.
Katedra súkromnoprávných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
e-mail: michaela.jurisova@akademiapz.sk
michaela.jurisova@minv.sk

Recenzenti: doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.
JUDr. Michaela Šluhová, PhD.